

НОВА ТЕОРИЈА РАТОВАЊА

ПРОТИВ ЉУДСКОГ УМА

Током историје рат је био стални пратилац човечанства. Имао је различите облике, интензитет, циљеве и учеснике. Данас се свет суочава са феноменом рата који још није дефинисан, класификован и садржајно одређен. Војни теоретичари га различито називају – ратом четврте епохе, ратом идеја и емоција или ратом у коме противник уопште не поштује правила ратовања. Такав модел рата највише одговара терористима, екстремистичким организацијама и осталим асиметричним учесницима.

Као пратилац човечанства, рат је инспирисао бројне теоретичаре да га дефинишу, класификују и садржајно одреде. Једну од новијих теорија о рату, феномену рата четврте епохе са којим се данас суочава човечанство, критички је анализирао војни теоретичар Јорг Студер, у студији „Пет прстенова или петља у рату четврте епохе“.

■ ЧЕТИРИ ЕПОХЕ

Теорију о ратовима и њиховом начину вођења развили су још 1987. године амерички истраживачи Т. Линдсеј Мур и Роберт Ј. Банкер. Они кажу да се ратови у историји људске цивилизације могу поделити на четири епохе (генерације). Рат прве епохе, заснован на људској енергији, може се сместити у време древних Грка или Римљана. Употреба енергије засноване на животињама чини основу за рат друге епохе и карактеристичан је за средњи век. Коришћење механичке енергије у облику мотора и машина чини ратове треће епохе и завршава се са Другим светским ратом. Рат четврте епохе заснован је на постмеханичкој енергији и обухвата ратовање напредном технологијом.

Теорија феномена рата четврте епохе, са којим се свет данас суочава, представља новину, а модел рата који разрађује још је у развоју. Његове карактеристике фундаментално се разликују од свих ратова из протеклих епоха. Један број војних аналитичара рат четврте епохе дефинише као могућност борбе против непријатеља који не поштује правила ратовања. Други говоре о рату емоција и идеја. Трећи указују на његове асиметричне актере. Четврти говоре о тоталном глобалном рату, док амерички војни теоретичар Џон Р. Бојд, бивши саветник поморско-десантних снага САД,

такав рат дефинише као рат исцрпљивања са физичким нивоом, маневар са менталним нивоом и рат на моралном нивоу, који укључује културне стандарде понашања. Његов је циљ да се продре у противничково ментално-морално-физичко биће, како би му се уништила унутрашња хармонија, повећала парализа и сломила воља за пружање отпора. Најсвеобухватнија дефиниција рата четврте епохе је – рат свих против свих и свих против свега.

Једна од карактеристика таквог рата је да су учесници националне државе, терористи или екстремистичке организације, који не признају монопол државе и њених представника – војске, полиције, граничних јединица. Они не желе да контролишу велике територије, па зато немају ни линију фронта ни позадину. Борбени простор у коме се одвијају сукоби не укључује само оперативни простор оружаних снага, већ мање-више читаво друштво непријатеља које је рањиво.

Рат четврте епохе има за циљ да изазове унутрашњи колапс и хаос непријатеља, а не физичко уништење његових оружаних снага. Циљеви нису усмерени и ограничени само на војне, већ укључују економске, политичке, социјалне и психолошке аспекте.

Такви савремени ратови воде се на етничком, верском и идеолошком принципу, уз снажно испољавање емоција, због чега су и сви симболи непријатеља (државне зграде, школе, болнице, трговачки и финансијски центри, истакнути политичари, индустријалци и војсковође) његове сталне мете.

Још једна од карактеристика рата четврте епохе јесте да нема разлика између бораца и небораца. У њему сви припадници војске али и цивили, мушкарци, жене и деца, представљају потенцијалну мету. Учесници сукоба не користе војну униформу и не припадају категорији традиционалних војника. Измешани су са становништвом. Обично се регрутују из добродостојеће средње класе и најчешће су веома образовани. Знања стичу на универзитетима у САД, Великој Британији и другим развијеним земљама. Процент Палестинаца бомбаша самоубица, на пример, који имају образовање више од средњошколског већи је три пута него код просечне палестинске популације.

Рат четврте епохе настоји да измени начин размишљања и популације непријатеља и креатора његове политике. Зато се у њега укључују сва средства пропаганде и сви масовни медији.

■ ТРИ НИВОА

Рат се најчешће финансира из криминалних делатности – трговина дрогом, прање новца, узимање талача, трговина робљем. Употреба неконвенционалних борбених средстава и модела у борбеним дејствима – аутомобили бомбе, отмице путничких авиона, бомбаши самоубице, деца ратници – у великој мери отежавају идентификацију и прођење претњи, процену намера и њихово планирање.

Уроке рата четврте епохе војни теоретичари откривају у неспособности, слабости или неуспешности владе, државе или земље, неправедној расподели богатства, склоности корупцији и

репресији, колапсу друштва, етничким, верским или културним сукобима, или произвољно постављеним државним границама.

У рату четврте епохе постоје сва три нивоа рата – стратегијски, оперативни и тактички, мада су подложни бројним променама. Теоретичар Вилијам Линд у рату четврте епохе разликује морални, ментални и физички ниво. Морални укључује културне стандарде и понашање у време рата, и његов неуспех може да има катастрофалне последице. Ноћни упади америчких marinaца у ирачке домове у потрази за побуњеницима, на пример, или злостављање заробљеника у затвору Абу Грайбу, застрашили су и понизили Ирачане и повећали њихову подршку побуњеницима. Ментални ниво представља везу између моралног и физичког нивоа, а означава интелектуалну активност како би се процениле физичке акције. Најприсутнији, али најмање значајан јесте физички ниво рата.

Он се своди на статистичке показатеље о ратним ефектима – број уништених објеката војне инфраструктуре, број рањених, односно погинулих и слично.

Стратешки ниво рата четврте епохе претпоставља постизање стратешке парализе над противником, која има физичку, менталну и моралну димензију. Његов је циљ да више онемогући него уништи противника. Тим нивоом рата остварује се максимални политички ефекат воје корист, уз минималне војне напоре или трошкове. Усмерен је на противничкове физичке и менталне могућности, односно контролу ратних дејстава, чиме се смањује његова воља и способност да пружи отпор.

Асиметрични учесници на стратешком нивоу рата имају различите циљеве. Циљ Ал Каиде је, на пример, да оствари божанско право потчињавања целе планете Алаховој вољи, док наркокартели настоје да очувају или прошире свој бизнис, а терористи желе да изазову општу пометњу или хаос. Левичарско настројена јужноамеричка герила тежи, пак, да уведе комунизам. Тај ниво рата четврте епохе теоретичари различито тумаче. Једни говоре о сукобу на глобалном плану, други у њему виде сукоб култура, а трећи као политику засновану на верским уверењима и етничком пореклу.

Оперативни ниво рата усмерен је на слабе тачке противника на политичком, економском, војном или социјалном плану. Док тактички ниво укључује тактику и борбену технику ранијих епоха, са актерима четврте епохе, рат се води на читавом спектру националних, традиционалних и субнационалних мрежа, тачније на целој планети.

Може се рећи да рат четврте епохе представља реалност, мада још недовољно познату. Многи сукоби данас се воде по његовим принципима веома дуго, чак деценијама. Његово одвијање на више нивоа, који су различити у односу на уобичајене војне сукобе, налаже добру процену стратегије, актера четврте епохе ратова и њихових циљева. Потребно их је поразити не само физички него и морално. Претње рата четврте епохе у будућности подразумеваће и употребу биолошког, хемијског, радиолошког, нуклеарног или високоексплозивног оружја, али и информационе операције чија мета нису објекти, већ људски ум. ■

Станислав АРСИЋ

